

มุสลิมชุมชนลุมพลีและชุมชนภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา : การสำรวจเบื้องต้น

Muslims of Lumplee Community and Phukhaathong Community in Phranakhon Si Ayutthaya District: Preliminary Survey

วิวัฒน์ ร้อยศรี / Wiwat Roysri

อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
Lecturer of the Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University

วันที่รับบทความ 3 พฤศจิกายน 2563 / แก้ไขบทความ 5 ธันวาคม 2563 / ตอบรับบทความ 28 ธันวาคม 2563

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์และความเป็นมาของชาวไทยมุสลิมตำบลลุมพลีและตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นับตั้งแต่ชาวมุสลิมกลุ่มแรกที่ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งชาวมุสลิมได้มีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการเข้ารับราชการ การค้าขาย การทำเกษตรกรรม และการประมง เป็นต้น โดยชาวมุสลิมที่เข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีในสมัยกรุงศรีอยุธยานั้นมีหลากหลายเชื้อชาติ อาทิ ชาวเปอร์เซีย ชาวอาหรับ ชาวมลายู และชาวจาม เป็นต้น ชุมชนลุมพลีและชุมชนภูเขาทองนับว่าเป็นสองชุมชนมุสลิมที่เก่าแก่ของอำเภอพระนครศรีอยุธยา ประกอบไปด้วยชนชาติต่าง ๆ ที่เป็นมุสลิม ซึ่งได้เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยจนกลายเป็นชาวไทยแล้ว

จากการศึกษาประวัติความเป็นมาและวิถีชีวิตของชาวตำบลลุมพลีและตำบลภูเขาทอง พบว่าประชากรส่วนใหญ่จะตั้งบ้านเรือนอยู่ริมฝั่งคลอง โดยอาชีพหลักของชุมชน คือ เกษตรกรรมและค้าขาย มีการรวมกลุ่มเพื่อการประกอบอาชีพ เช่น กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มออมทรัพย์ และกลุ่มจักสานใบลานปลาตะเพียน เป็นต้น ทั้งสองตำบลนี้เป็นตำบลที่มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ มีศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจ มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย และมีศาสนสถานที่สำคัญเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนให้ตั้งมั่นอยู่บนศีลธรรมอันดีงาม

คำสำคัญ : ชาวไทยมุสลิม, ตำบลลุมพลี, ตำบลภูเขาทอง

Abstract

This article aims to study history and background of the Thai Muslims in Lumplee sub-district and Phukhaothong sub-district in Phranakhon si Ayutthaya district, since the first Muslim settlers in the Ayutthaya period. The Muslims have a variety of occupations such as working in government, trading, farming and fishery. The Muslims who came to connect the relationship with Ayutthaya has a variety of nationalities such as Persian, Arabian, Malay and Cham people. Lumplee community and Phukhaothong community was named two ancient Muslims communities of Phranakhon si Ayutthaya district that consists of Muslims from many nationalities which came to Thailand and became a Thai people.

From the study of history and ways of life from Muslims of Lumplee sub-district and Phukhaothong sub-district found that majority of the population will set up houses on the banks of canal. The main occupation of the municipal are agriculture and trade. There are many groups for the occupation such as farmers group and savings group and leaf lan basketry group. Both sub-districts have the interesting attraction places which attract tourists both of Thai tourists from other provinces and foreign tourists around the world. Lumplee sub-district and Phukhaothong sub-district have potential of economic and have various local wisdom and also there are the important religious places that spiritual anchor of the people in the communities in order to adhere on good morals.

Keywords : Thai Muslims, Lumplee sub-district, Phukhaothong sub-district

บทนำ

ประเทศไทยหรือสยามในสมัยโบราณนั้นมีมุสลิม (ผู้นับถือศาสนาอิสลาม) ตั้งรกรากอยู่มาช้านาน ทั้งทางภาคใต้ซึ่งเป็นดินแดนมุสลิมต่อจากประเทศมาเลเซีย และในสมัยกรุงศรีอยุธยาก็มีมุสลิมจากประเทศต่าง ๆ มาติดต่อค้าขายและเจริญสัมพันธ์ไมตรีเป็นอันมาก นับตั้งแต่ยุคสมัยสุโขทัยก็มีหลักฐานว่าชาวต่างประเทศ คือ อินเดีย เปอร์เซีย พม่า จีน กัมพูชา ญวน อาหรับ และอินเดีย ต่างก็เดินทางมาค้าขาย เผยแพร่ศาสนาและเจริญสัมพันธ์ไมตรีกับประเทศไทยเป็นจำนวนมาก โดยในสมัยกรุงศรีอยุธยาปรากฏมีชาวต่างชาติทั้งชาติในเอเชียและจากยุโรปเข้ามาอาศัยและทำการค้าขายในสังคมอยุธยาอย่างคึกคัก ในจำนวนชาติต่าง ๆ ที่เข้ามาหลากหลายนี้ ส่วนหนึ่งจากชาติที่เป็นมุสลิมที่มีบทบาทสำคัญในสมัยกรุงศรีอยุธยา คือ ชาวเปอร์เซีย ชาวมลายูและชาวจาม

ชนเหล่านี้ส่วนใหญ่จะเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพื่อทำการเกษตร การค้าขาย การประมง และส่วนหนึ่งก็มาเป็นล่าม โดยมุสลิมชาวเปอร์เซียส่วนใหญ่จะเข้ารับราชการและทำการค้าขาย ซึ่งจะตั้งบ้านเรือนอยู่ภายใน

เกาะเมืองกรุงศรีอยุธยา ส่วนมุสลิมชาวมลายูและชาวจามนั้นส่วนใหญ่จะทำการเกษตร การประมง และค้าขาย โดยจะตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่รอบเกาะเมืองอีกฝั่งแม่น้ำทั้งทางตอนเหนือและตอนใต้ของเกาะเมืองกรุงศรีอยุธยา ซึ่งชุมชนมุสลิมที่อาศัยอยู่บริเวณด้านเหนือของเกาะเมืองกรุงศรีอยุธยา คือ ชุมชนมุสลิมตำบลลุมพินีและตำบลภูเขาทองในปัจจุบัน

จุดเด่นของชุมชนลุมพินีและชุมชนภูเขาทอง คือ เป็นชุมชนมุสลิมเก่าแก่ที่สำคัญของอำเภอพระนครศรีอยุธยา มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย มีศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจ และมีศาสนสถานที่สำคัญเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน

สภาพภูมิศาสตร์ของตำบลลุมพินีและตำบลภูเขาทอง

ตำบลลุมพินีเป็นตำบลหนึ่งในอำเภอพระนครศรีอยุธยา อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอพระนครศรีอยุธยา ประมาณ 8 กิโลเมตร ตำบลลุมพินี แต่เดิมเรียกว่า “ทุ่งลุมพินี” เป็นพื้นที่ราบลุ่มทุ่งนา ตั้งอยู่บริเวณทิศตะวันตกเฉียงเหนือของเกาะเมืองกรุงศรีอยุธยา (เว็บไซต์องค์การบริหารส่วนตำบลลุมพินี, 2557) ทุ่งลุมพินีในอดีตเป็นสนามรบที่สำคัญในการทำศึกสงครามสมัยประวัติศาสตร์ที่กรุงศรีอยุธยารับกับพม่า สภาพสังคมส่วนใหญ่เป็นชุมชนมุสลิม นับถือศาสนาอิสลาม มีเชื้อสายมาจากเมืองปัตตานีและเมืองไทรบุรี ทางหัวเมืองปักษ์ใต้ของประเทศไทย (จิตาพร แสงนิล, 2548, หน้า 73) โดยประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย ตำบลลุมพินีประกอบไปด้วย 6 หมู่บ้าน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มมีคลองบางขุดและคลองสองไหลผ่าน มีทุ่งนากว้าง และมีลำคลองทั้ง 4 ด้าน (ปัจจุบันน้ำแห้ง) เมื่อถึงฤดูน้ำหลากน้ำจะท่วมทุ่งลุมพินีทั้งหมด ประชาชนสร้างบ้านเรือนหนาแน่นบริเวณทุ่งด้านทิศเหนือและตลอดแนวลำคลอง มีพื้นที่ทั้งหมด 678 ตารางกิโลเมตร หรือ 4,557 ไร่ มีอาณาเขตทางด้านทิศเหนือติดต่อกับตำบลวัดตูม ทิศใต้ติดต่อกับตำบลคลองสระบัว ทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลสวนพริก และทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลภูเขาทอง (แผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล, 2562, หน้า 3)

ตำบลภูเขาทองเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอพระนครศรีอยุธยา ทิศเหนือติดกับตำบลวัดตูมและตำบลบ้านใหม่ ทิศใต้ติดกับตำบลบ้านป้อมและตำบลท่าวาสุกรี อำเภอพระนครศรีอยุธยา ทิศตะวันออกติดกับตำบลลุมพินี และทิศตะวันตกติดกับตำบลบ้านใหม่และตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 7.1 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 4,491 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ทางการเกษตร 1,274 ไร่ สภาพพื้นที่ตำบลภูเขาทอง มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม มีทุ่งนากว้าง ในอดีตเมื่อถึงฤดูน้ำหลากน้ำจะท่วมเข้าทุ่งนา และบริเวณใกล้เคียง จนได้มีการสร้างอ่างเก็บน้ำและอนุสาวรีย์องค์สมเด็จพระนเรศวรมหาราชขึ้น ณ บริเวณเจดีย์ภูเขาทอง ทำให้น้ำไม่หลากเหมือนเคย สภาพอากาศโดยทั่วไปค่อนข้างร้อน โดยในพื้นที่ตำบลภูเขาทองมีประชากรทั้งสิ้น 2,958 คน แยกเป็นชาย 1,462 คน หญิง 1,496 คน ประชากรส่วนใหญ่ นับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 65 และศาสนาพุทธ ร้อยละ 35 (เว็บไซต์องค์การบริหารส่วนตำบลภูเขาทอง, 2558)

แผนที่อำเภอเมืองพระนครศรีอยุธยา

Amphoe Phra Nakhon Si Ayutthaya MAP

ภาพที่ 1 แผนที่แสดงที่ตั้งของตำบลลุมพลีและตำบลกุฎาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา

ที่มา: สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอพระนครศรีอยุธยา, <https://district.cdd.go.th/muangayuthaya/>

การตั้งถิ่นฐานของชาวมุสลิมในประเทศไทย

ก่อนที่จะทราบความเป็นมาของชาวมุสลิมตำบลลุมพลีและตำบลกุฎาทอง จำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องทราบถึงความเป็นมาของชาวมุสลิมในประเทศไทยด้วย ซึ่งการมาของชาวมุสลิมนั้นเกิดขึ้นในรัชสมัยแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม (พ.ศ. 2153-2171) มีพ่อค้าชาวเปอร์เซีย 2 ท่านคือ เชคอะหมัด และเชคอะอิด พร้อมบริวารได้เข้ามาตั้งรกรากและค้าขายอยู่ที่กรุงศรีอยุธยา จนมีฐานะเป็นเศรษฐีใหญ่ เชคอะหมัดนั้นได้สมรสกับสุภาพสตรีไทยและตั้งรกรากอยู่ที่กรุงศรีอยุธยา ท่านเป็นเศรษฐีชาวเปอร์เซียที่เข้ารับราชการในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง โดยได้รับตำแหน่งครั้งสุดท้ายเป็นสมุหนายก และได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น ออกญาบวรราชนายกจางวางมหาดไทย (เจ้าพระยาทิพากรวงศ์, 2513, หน้า 4) มีการค้นพบวัตถุโบราณในบริเวณที่เชื่อว่าเป็นที่พำนักของมุสลิมชาวเปอร์เซียที่มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา เช่น หม้อทองแดง ถ้วยและจาน เป็นต้น และมีการก่อสร้างสุสานของท่าน ออกญาบวรราชนายก (เชคอะหมัด) ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ท่านเป็นต้นตระกูลของชาวไทยที่อยู่ในสายสกุล บุนนาค ศรีเพ็ญ อะหมัดจุฬา ฯลฯ (สุนัช ศรีสง่า, 2558, หน้า 21)

ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เมืองสงขลาพ่ายแพ้ต่อกองทัพของอยุธยา ทางด้านอยุธยา จึงได้ควบคุมตัวบุคคลจากตระกูลสุลต่านสุลัยมานแห่งเมืองสงขลาเข้าสู่กรุงศรีอยุธยา ซึ่งถือเป็นธรรมเนียมที่จะต้องเลือกเกณฑ์ผู้คนในเมืองที่พ่ายแพ้สงครามเข้ามาอยู่ส่วนกลาง (อาณัติ อนันตภาค, 2557, หน้า 117) และเนื่องจากลูกหลานของท่านสุลต่านสุลัยมานที่ถูกกวาดต้อนมาอยู่ในกรุงศรีอยุธยานี้เป็นผู้มีเชื้อสายและชาติตระกูลผู้ดีจึงได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เข้ารับราชการกันหลายสกุลและหลายชั้นคนต่อมา (สุภัทร สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง, 2530, หน้า 182)

สมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้ทรงโปรดให้ท่านมุสต่อฟาบุตรชายคนโตของท่านสุลต่านสุลัยมานแห่งเมืองสงขลาที่มีหน้าที่ปกครองบ้านเมือง โดยได้ทรงแต่งตั้งให้ท่านมุสต่อฟาเป็นพระยาไชยา และได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ท่านหะซันและท่านหุเซ็นบุตรของสุลต่านสุลัยมาน สุลต่านแห่งกลุ่มทะเลสาบสงขลาเข้ามารับราชการในกรุงศรีอยุธยา แล้วแต่งตั้งบุตรชายของท่านขึ้นเป็นพระยาราชบังสัน (หะซัน) ซึ่งเป็นแม่ทัพเรือคนแรกของกรุงศรีอยุธยา

ในรัชสมัยของพระเพทราชา เชื้อสายของพระยาราชบังสัน (หะซัน) ก็ได้รับราชการเรื่อยมา และในสมัยพระเจ้าเอกทัศก็ได้เรียกตัว พระยาพัทลุง (ภักดีเสนา) ให้มาช่วยราชการที่พระนครศรีอยุธยาจนได้สละชีวิตในการรบต่อสู้กับข้าศึก จนกระทั่งกรุงศรีอยุธยาประสบภาวะกรุงแตก ราษฎรก็แตกฉานซ่านเซ็นหนีภัยไปตั้งถิ่นฐานที่กรุงธนบุรีและอื่น ๆ (อาณัติ อนันตภาค, 2557, หน้า 118) อาจกล่าวได้ว่านับแต่สมัยสมเด็จพระเพทราชาเป็นต้นมา บุคคลในตระกูลสุลต่านสุลัยมานมักจะสืบทอดตำแหน่งในสองสายงานสำคัญ คือ ตำแหน่งเจ้าเมืองพัทลุง และตำแหน่งพระยาราชบังสันหรือเจ้ากรมอาสาจาม ตลอดสมัยกรุงศรีอยุธยาจนกระทั่งถึงต้นรัตนโกสินทร์

จากที่กล่าวมาแล้วแสดงให้เห็นว่าในกรุงศรีอยุธยานั้นมีข้าราชการมุสลิมอยู่ต่อเนื่องกันเป็นจำนวนมาก นอกจากรับราชการแล้ว ยังคงมีมุสลิมที่ทำหน้าที่อื่น ๆ ทั้งการค้าขาย ทำนาและทำไร่อยู่ที่บริเวณรอบเกาะเมืองเป็นอันมาก ซึ่งชาวมุสลิมที่อาศัยอยู่ในเขตบริเวณนอกเกาะเมืองด้านทิศเหนือส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในบริเวณตำบลลุมพินีและตำบลภูเขาทอง เกาะเมืองในสมัยกรุงศรีอยุธยานั้นคือเกาะที่ตั้งของพระราชวัง วัด สถานที่ราชการ และสถานที่อื่น ๆ รวมทั้งเป็นที่อยู่ของข้าราชการ หน่วยงานต่าง ๆ และประชาชนทั่วไป ซึ่งภายหลังได้เกิดความคับแคบ จึงทำให้ประชาชนบางส่วนขยายไปอยู่ที่อื่น เช่น เกาะเรียน เกาะใหญ่ คลองตะเคียน และคลองคูจาม เป็นต้น

สำหรับชาวมุสลิมที่คนไทยจะเรียกมุสลิมกลุ่มต่าง ๆ อย่างรวม ๆ ว่า “แขก” ซึ่งจะใช้เรียกคนที่มาจากประเทศอินเดีย เปอร์เซีย (หรืออิหร่าน) กลุ่มประเทศแถบคาบสมุทรอาหรับ (เอเชียกลาง) ซึ่งอาจจำแนกประเภทของกลุ่ม “แขก” ที่เข้ามาได้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่นับถือศาสนาอิสลามหรือที่เรียกว่ามุสลิม เช่น แขกมัวร์ แขกจาม แขกมลายู แขกมกกะสัน เป็นต้น และอีกกลุ่มหนึ่งคือ แขกที่นับถือศาสนาอื่น ๆ ได้แก่ แขกพราหมณ์หรือแขกฮินดู เป็นต้น (จิตาพร แสงนิล, 2548, หน้า 36)

ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ สมุหพระกลาโหมเป็นแขกขุนหนี่ และสมุหนายกจักรี เป็นแขกมะห่น เมื่อขุนนางแขกขุนหนี่มีอำนาจมากกว่าขุนนางไทยนั้น พญาราชวังสันเสนี (มะหะหมุด) จึงสร้างสุเหร่ากุฎีใหญ่ (วัดแขกขุนหนี่) ขึ้นที่หลังเมืองธนบุรีศรีมหาสมุทร (ริมวัดหงส์าราม ในคลองบางกอกใหญ่) เมื่อจุลศักราช 1050 ปีมะโรง สัมฤทธิศก (พ.ศ. 2231) กุฎีใหญ่นี้สร้างพร้อมกับวัดฝรั่งเศส (วัดชันตาครุส) (สุวณัษ ศรีสง่า, 2558, หน้า 22)

นอกเหนือจากมุสลิมชาวเปอร์เซียที่เข้ามาดำเนินการทางการค้าและปักหลักสร้างบ้านเรือนกระทั่งสามารถก้าวเข้าสู่ระบบราชการ และได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของชาวสยามหรือคนไทยไปในที่สุด อย่างไรก็ตามยังปรากฏว่ามีกลุ่มมุสลิมที่นับถือศาสนาอิสลามกลุ่มอื่น ๆ ที่เข้ามาตั้งหลักแหล่งและสืบทอดลูกหลานในแผ่นดินสยามจนกระทั่งกลายเป็นส่วนหนึ่งของพหุสังคมแห่งนี้ไปแล้วด้วย นั่นก็คือ ชาวมลายู ชาวชวา และชาวจาม นอกเหนือจากชนกลุ่มนี้จะมีความเหมือนกันในเรื่องศาสนาที่นับถือ คือศาสนาอิสลามแล้ว นิกายที่แตกต่างของศาสนาอิสลามซึ่งมีอยู่สองนิกายหลักคือขุนหนี่และชีอะห์ ชนกลุ่มนี้ก็นับถือนิกายขุนหนี่เหมือนกันอีกด้วย ไม่เพียงเท่านั้นมุสลิมที่วานี้ซึ่งประกอบด้วยชาวมลายู (รวม ๆ จากหลายเมืองในปลายแหลมทอง เช่น จากปัตตานี เกาะสุมาตราและบอร์เนียว) ชวาและมกกะสัน รวมไปถึงชาวจามที่มาจากดินแดนทางตอนใต้ของอาณาจักรเวียดนามในปัจจุบัน เราสามารถเรียกรวมกันว่าเป็นมุสลิมแห่งอุษาคเนย์ก็ได้ เนื่องจากเป็นชาวมุสลิมที่ถือเป็นชนกลุ่มเพื่อนบ้านของเรามา นับแต่อดีตนั่นเอง (จิตรสิงห์ ปิยะชาติ, 2554, หน้า 186-187)

จากหนังสือคำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรมระบุว่า พวกแขกชาวมลายูเดินเรือเข้ามาค้าขายกับกรุงศรีอยุธยาเป็นประจำทุกปี บริเวณปากคลองคูจามยังเป็นสถานที่ซึ่งพ่อค้ามุสลิมที่มาจากชวาและมลายูนำสินค้าต่าง ๆ คือ หมาก ตะกร้าหวาย กระแซง และสินค้าจากปักชีได้มาขาย ซึ่งลูกค้าประกอบไปด้วยพ่อค้าจีน แขก ฝรั่งเศส อังกฤษ ฮอลันดาและโปรตุเกส มุสลิมอีกส่วนหนึ่งยังมีอาชีพเป็นช่างฝีมือคือ พวกแขกจาม มีอาชีพทอผ้าและสานเสื่อขาย พวกมลายูประกอบอาชีพฟันเชือกเปลือกมะพร้าวและตีสมอเรือขายให้กับกับต้นชาวต่างชาติ (คำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม, 2534, หน้า 7)

ชาวมลายูส่วนใหญ่จะมาจากทั้งปัตตานี และเมืองอื่น ๆ ในแหลมมลายู ชนเหล่านี้ส่วนใหญ่จะเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพื่อทำการเกษตร การค้าขาย และส่วนหนึ่งก็มาเป็นล่าม พ่อค้ายุโรปนั้นจำเป็นต้องติดต่อและพึ่งพ่อค้ามุสลิมที่กรุงศรีอยุธยา ทั้งฝั่งเมืองท่าตะวันตกและตะวันออกบริเวณคาบสมุทรมลายู เช่น ที่ปัตตานี นครศรีธรรมราช มะริดและตะนาวศรี ทั้งในฐานะพ่อค้าคนกลาง ล่าม นายท่า เจ้าพนักงานพระคลังสินค้าของหลวง และในฐานะคู่แข่งทางการค้า (นันทวรรณ ภู่ว่าง, 2529, หน้า 217)

หลังจากที่อยุธยาต้องเสียกรุงเป็นครั้งที่สอง ปรากฏว่าที่บางกอกและเมืองนนทบุรีมีชาวชวาและชาวมลายูกลุ่มหนึ่งอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานก่อนหน้านี้นี้แล้ว โดยเฉพาะชุมชนชาวเรือนแพซึ่งว่ากันว่าเป็นชาวชวานั้นปรากฏอย่างชัดเจนมาตั้งแต่เสียกรุงว่ามาตั้งหลักแหล่งอยู่ที่ตลาดแก้ว ตลาดขวัญ เมืองนนทบุรีในปัจจุบัน ขณะที่ทางฝั่งธนบุรีก็ปรากฏว่ามีลูกหลานของชาวมลายู และจากสายสกุลสุลต่านสุลัยมานมาตั้ง

ครอบครัวอยู่ก่อนแล้วด้วย สันนิษฐานว่าลูกหลานสายสกุลสุลต่านสุลัยมานบางส่วนอาจจะติดตามครอบครัวมาอาศัยอยู่ที่บางกอกก่อนหน้านี้ นับแต่ที่คนในครอบครัวที่รับราชการได้มาประจำการอยู่ที่บางกอกนั่นเอง (จิตรสิงห์ ปิยะชาติ, 2554, หน้า 190)

ในสมัยรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ 1 ได้ทรงยกทัพไปตีเมืองปัตตานี เมื่อได้ชัยชนะก็ได้ทำการกวาดต้อนประชาชนจากเมืองปัตตานีให้เข้ามาอาศัยอยู่ในบางกอก ซึ่งปรากฏว่าชาวปัตตานีเหล่านี้ต่อมาอาศัยกระจัดกระจายอยู่ตามสถานที่ต่าง ๆ รอบเมืองนับตั้งแต่สี่แยกบ้านแขก ไปจนถึงบางกะปิ มีนบุรี หนองจอก เป็นต้น (จิตรสิงห์ ปิยะชาติ, 2554, หน้า 191)

ขณะที่ชาวมลายูและชาวจามก็เช่นกัน ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นก็ได้มีการอพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารเพิ่มมากขึ้น และเข้ามาตั้งหลักแหล่งประกอบอาชีพทำมาหากิน โดยเฉพาะการทอผ้าไหม รวมไปถึงรับราชการในกรมอาสาจามอย่างต่อเนื่อง ดังปรากฏชุมชนชาวมลายูที่ถูกเกณฑ์เข้ามาในประเทศนับตั้งแต่ช่วงสงครามระหว่างสยามกับเขมรในสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

ชาวมลายูและชาวจามนี้ ด้านหนึ่งอาจจะดูเหมือนเป็นชนกลุ่มน้อยที่มีบทบาทในหน้าประวัติศาสตร์น้อยกว่าชาติอื่น ๆ อยู่ก็ตาม แต่หากพิจารณาไปแล้ว ก็จะได้เห็นว่ากลุ่มชนเหล่านี้เองที่เป็นส่วนหนึ่งของประชากรที่ร่วมกันสร้างและสานสังคมไทยมากระทั่งถึงปัจจุบันเช่นกัน ที่พวกเขาไม่ได้รับการเอื้อถึงมากนัก นั่นก็คงเพราะสถานะทางสังคมที่ไม่ได้มีการไต่เต้าทางชนชั้นเหมือนกับชนชาติอื่น ๆ พวกเขาดำรงอยู่ด้วยการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมการผลิตที่ไม่ต่างจากประชาชนทั่วไปในสังคมไทย นอกจากนั้นในหน้าที่ราชการที่จะทำให้มีอำนาจด้านสังคมก็ดูเหมือนพวกเขาจะไม่ได้สนใจมากไปกว่าการประกอบอาชีพอย่างที่บรรพบุรุษเคยทำมา ที่สำคัญอาชีพด้านเกษตรกรรมที่พวกเขาทำนั้นดูเหมือนจะไม่เอื้อให้สามารถก้าวขึ้นมามีบทบาทในสังคมไทยมากนัก แต่กระนั้นเราก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าพวกเขาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย และอาจเป็นส่วนหนึ่งของเชื้อสายของคนไทยในปัจจุบัน

ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของมุสลิมชุมชนลุมพินีและชุมชนภูเขาทอง

มุสลิมในสมัยกรุงศรีอยุธยานั้นมาจากพื้นที่ต่าง ๆ หลากหลายสัญชาติ แต่มีความสัมพันธ์กันทางด้านจิตใจเพราะนับถือศาสนาเดียวกัน มีการปฏิบัติศาสนกิจที่เหมือนกัน จึงมีสัมพันธ์ไมตรีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเนื่องจากกรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองที่มีแม่น้ำหลายสาย เมื่อถึงฤดูน้ำหลากชาวบ้านจึงต้องแพอยู่เพื่อติดต่อค้าขายทางเรือพาย เรือแจว และเรือกำปั่นต่าง ๆ (สุนัน ศรีสง่า, 2558, หน้า 22)

เกาะเมืองของกรุงศรีอยุธยาเป็นที่ตั้งของสถานที่ราชการ วัดวาอาราม และเป็นที่อยู่อาศัยของข้าราชการ ที่ตั้งของประชาชนนั้นมีขนาดเล็ก คับแคบมีแม่น้ำล้อมรอบ ประชาชนส่วนหนึ่งจึงมีเคหสถานบ้านเรือนอยู่ฝั่งตรงข้ามนอกเกาะเมืองกรุงศรีอยุธยา ทั้งทิศเหนือ ทิศใต้ ทิศตะวันออกและทิศตะวันตก ซึ่งบริเวณทางตอนเหนือของราชธานีกรุงศรีอยุธยานั้นเป็นชุมชนของชาวมุสลิมที่สำคัญ 2 ชุมชนคือ ชุมชนลุมพินีและชุมชนภูเขาทอง

ชุมชนมุสลิมรอบนอกเกาะเมืองเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนเชื้อสายมลายู-ปัตตานีที่อพยพเข้ามาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น นอกจากนี้ยังมีมุสลิมใหม่บางกลุ่มที่เป็นแขกเทศและแขกปากีสถานอพยพเข้ามาค้าขาย ซึ่งมุสลิมกลุ่มนี้จะตั้งชุมชนอยู่บริเวณตอนเหนือของเกาะเมืองอยุธยา โดยมีการประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน เช่น ชุมชนลุมพลีเป็นชุมชนเกษตรกร ทำนาจับปลาเป็นอาชีพหลัก ส่วนชุมชนภูเขาทองซึ่งเป็นชุมชนมุสลิมที่อยู่ใกล้แม่น้ำเจ้าพระยาจะทำการค้าขายทางเรือ ชุมชนมุสลิมที่อาศัยอยู่ใกล้เกาะเมืองหรืออยู่ในเกาะเมืองก็จะประกอบการค้าเป็นส่วนใหญ่ (จิตาพร แสงนิล, 2548, หน้า 81)

ชุมชนลุมพลีและชุมชนภูเขาทองเป็นพื้นที่บริเวณนอกเกาะเมืองด้านทิศเหนือ มีลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม น้ำท่วมถึงในฤดูน้ำหลาก บริเวณด้านเหนือของเกาะเมืองมีแม่น้ำลพบุรีและแม่น้ำป่าสักไหลมาบรรจบกันบริเวณหัวรอ ซึ่งแม่น้ำทั้ง 2 สายดังกล่าวนี้ได้ออกใช้เป็นเส้นทางคมนาคมในการติดต่อกับเมืองต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่เหนือเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาขึ้นไป ทั้งในภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พื้นที่ทางด้านทิศเหนือนอกเกาะเมือง มีคลองที่สำคัญ คือ คลองบางขวดและคลองสระบัว

หนังสือคำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรมได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของมุสลิมกลุ่มต่าง ๆ ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ได้แก่ แยกจามและแขกเทศ ว่าอาศัยในเรือนแพสองฟากฝั่งแม่น้ำตั้งแต่ท้ายปากคลองวัดสุวรรณดารารามตลอดมาจนถึงหน้าพระราชวังหลวง ย่านท่ากาเียนนอกกำแพงกรุงเป็นบ้านแขกเก่า พวกแขกนั้นมีอาชีพพื้นchieกเปลือกมะพร้าว นอกจากนี้พวกแขกยังเปิดร้านขายของและผลิตเครื่องใช้กระจายอยู่ตามชุมชนย่านต่าง ๆ ได้แก่ แยกจามจอดเรือและแพขายของอยู่บ้านน้ำวนบางกะจะ ส่วนพวกที่อาศัยอยู่ย่านบ้านท้ายคูมีอาชีพสานเสื่อลันไต้ขาย แยกขวาและแยกมลายูบรรทุกหมากและตะกร้าหวายใส่เรือปากกว้างสิบศอกสามวาทอดสมอขายอยู่ที่ตรงปากคลองคูจาม แยกตานีทอผ้าไหมผ้าด้ายอยู่บ้านริมวัดตลอดช่อง นอกจากนี้พวกแขก (ไม่ระบุเชื้อชาติ) ยังตั้งร้านขายกำไลมือกำไลเท้า ปิ่นปักผมแหวน ลูกปัดเครื่องประดับ อยู่ที่เชิงสะพานชีกุนฝั่งตะวันตก (วินัย พงศ์ศรีเพียร, 2528, 6-7) จากหลักฐานที่กล่าวมานั้นแสดงให้เห็นว่าในสมัยอยุธยาชุมชนมุสลิมที่อาศัยอยู่ในกรุงศรีอยุธยาอยู่เป็นจำนวนมาก

เมื่อใกล้จะเสียกรุงศรีอยุธยานั้นได้มีบันทึกไว้ว่า “เมื่อใกล้จะเสียกรุงศรีอยุธยาในช่วง พ.ศ. 2310 ขณะนั้นบรรดาเรือราชวรลูกค้าเหนือใต้ทั้งปวงก็ถอยลงไปจอดคับคั่งกันอยู่ ณ ท้ายคูและเรือพระที่นั่งกิ่งไชยศรีกราบ และเรือดั่งกัน เรือศิระสัตว์ทั้งหลายใหญ่น้อยกับทั้งกำปั่นและเรือรบ ก็โปรดให้ถอยลงไปจอดไว้ที่ท้ายคูทั้งสิ้น ครั้นเมื่อวันที่ 7 เมษายน 2310 พลพม่าประมาณสองพันยกไปตีที่ท้ายคูทั้งสองฟาก บรรดาครอบครัวชายหญิงซึ่งอยู่กันนั้นพม่าจับมัดฆ่าฟัน ตายเป็นกอง ๆ ที่อยู่เรือแออัดกันทั้งแม่น้ำนั้นพม่าลงในเรือไล่ฆ่าฟันล้มตายเป็นอันมาก แล้วเผากำปั่นและเรือหลวงใหญ่น้อยทั้งปวงเสียสิ้น ศพลอยเต็มทั้งแม่น้ำจนน้ำกินไม่ได้ที่จับได้เป็นไปก็มาก” ชาวเมืองอยุธยาที่มีเรือหรือแพต่างก็อพยพโยกย้ายตามลำน้ำเจ้าพระยาไปสู่ นนทบุรี ธนบุรี และบางกอก บางพวกก็หลบภัยเข้าไปอยู่ในเรือนสวนที่ท่าไกลแล้วกลับมาใหม่เมื่อบ้านเมืองสงบ (สุวนิช ศรีสง่า, 2558, หน้า 23)

ประวัติความเป็นมาและศักยภาพของชุมชน

จากลำดับประวัติศาสตร์ที่กล่าวมาอย่างคร่าว ๆ จะพบว่ามัสยิดหลายเชื้อชาติที่มาจากประเทศต่าง ๆ ได้เข้ามาอาศัยอยู่ในกรุงศรีอยุธยา ซึ่งส่วนใหญ่ชาวมุสลิมจะอาศัยอยู่ในบริเวณชุมชนลุมพลี ชุมชนภูเขาทอง ชุมชนคลองตะเคียน และชุมชนคลองคูจาม เป็นต้น

4.1 ตำบลลุมพลี

คำว่า ลุมพลี เป็นชื่อทุ่งนา สมัยกรุงศรีอยุธยาเล่าขานกันว่า เมื่อครั้งพม่ายกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 2 ประมาณ พ.ศ. 2310 พม่าได้โอบล้อมกรุงศรีอยุธยาเป็นเวลานาน ฝ่ายไทยได้ออกมาตั้งรับพม่าอยู่ ณ ทุ่งลุมพลี และเข้าตีพม่าแตกพ่ายในที่สุด ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ไทยได้ยกทัพไปตีทวายและมะริดทางภาคใต้ ได้กวาดต้อนเอาเชลยที่เป็นชาวมุสลิมมาไว้ที่กรุงเทพฯ และแยกไปอยู่ตามจังหวัดอื่น ๆ และมีอยู่กลุ่มหนึ่งได้อพยพมาอยู่ ณ ทุ่งลุมพลี ซึ่งเป็นตำบลลุมพลีในปัจจุบัน (แผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล, 2562, หน้า 13)

ประชากรของตำบลลุมพลีส่วนใหญ่จะตั้งบ้านเรือนอยู่ริมฝั่งคลอง บางส่วนตั้งบ้านเรือนอยู่ริมถนนในหมู่บ้านและริมถนนทางหลวง การตั้งบ้านเรือนส่วนใหญ่ของประชากรตำบลลุมพลีจะตั้งชิดติดกัน และมีการกระจายเป็นกลุ่มยาว ชุมชนมีการเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันอย่างเรียบง่าย ประชากรในตำบลลุมพลีนับถือศาสนาอิสลามประมาณร้อยละ 90 ส่วนศาสนาพุทธประมาณร้อยละ 10 ประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามมีสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและมีการประกอบศาสนกิจที่มีสยิดในทุก ๆ วัน ซึ่งตำบลลุมพลีมีมัสยิดอยู่ 2 มัสยิด คือ มัสยิดนูรุลยะมาลและมัสยิดมูฮำหมัดอาลีซิสซอลิฮีน ในส่วนของศาสนาพุทธ ตำบลลุมพลีไม่มีวัดทางพุทธศาสนา พุทธศาสนิกชนจึงต้องอาศัยวัดจากตำบลข้างเคียงเป็นแหล่งยึดเหนี่ยวจิตใจ (แผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล, 2562, หน้า 14)

ประชากรในตำบลลุมพลีมีการรวมกลุ่มเพื่อการประกอบอาชีพ โดยมีกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจำนวน 1 กลุ่ม และกลุ่มออมทรัพย์ จำนวน 1 กลุ่ม ตำบลลุมพลีมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย อาทิ การแกะสลักไม้ การเขียนอักษรวิจิตรอาหรับ การทำอิฐ การทำน้ำพริกเผา การทำเนื้อเค็ม การทำกะละแม ข้าวเหนียวแดง กระยาสารท และขนมกล้วย เป็นต้น ตำบลลุมพลีมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช และวัดพระยาแมน (วัดร้าง) (แผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล, 2562, หน้า 17) ซึ่งตำบลลุมพลีมีร้านอาหารฮาลาล (อาหารที่อนุมัติตามบัญญัติศาสนาอิสลาม) อยู่มากมายหลายร้าน เพื่อบริการนักท่องเที่ยวจากต่างจังหวัดและนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติทั้งที่เป็นมุสลิมและไม่ใช่มุสลิมที่ไม่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ประชาชนส่วนใหญ่ในตำบลลุมพลีจะประกอบอาชีพการเกษตรเป็นอาชีพหลัก โดยเฉพาะการทำนา และการปลูกไม้ผลแบบสวนหลังบ้าน แต่ปัจจุบันประชากรที่อยู่ในวัยแรงงานส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปในโรงงานอุตสาหกรรม จึงทำให้การประกอบอาชีพด้านการเกษตรลดลงอย่างเห็นได้ชัด อาชีพ

รองลงมา คือ พนักงานบริษัทเอกชน รับราชการ และประกอบธุรกิจส่วนตัว ตามลำดับ (แผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล, 2562, หน้า 18)

4.2 ตำบลภูเขาทอง

ตำบลภูเขาทองอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอพระนครศรีอยุธยา ประชาชนส่วนใหญ่พูดภาษากลาง นับถือศาสนาอิสลามและศาสนาพุทธ ประกอบไปด้วย 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านวัดช่องลม บ้านภูเขาทอง บ้านหัวพรวน และบ้านหาดทราย อยู่ห่างจากเกาะเมืองมาทางทิศตะวันตก ตามถนนสายอยุธยา-อ่างทอง (ทางหลวงหมายเลข 309) ระยะทางประมาณ 3 กิโลเมตร (เว็บไซต์องค์การบริหารส่วนตำบลภูเขาทอง, 2558)

ชุมชนมุสลิมภูเขาทองเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ชุมชนมุสลิมหัวแหลม ซึ่งเป็นชุมชนใหญ่ที่มีพื้นที่อยู่ด้านทิศเหนือของเกาะเมือง บริเวณที่เป็นจุดที่คลองเมืองหรือแม่น้ำลพบุรีไหลมาบรรจบกับแม่น้ำเจ้าพระยา ในระยะหลังจากที่มีการจัดการปกครองด้วยระบบบริหารราชการของกระทรวงเป็นส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น ทำให้พื้นที่ชุมชนต่าง ๆ ในพระนครศรีอยุธยาถูกจัดแบ่งด้วยเขตการปกครองแทน และเมื่อมีการแบ่งเขตการปกครองดูแลรับผิดชอบใหม่ ก็ทำให้พื้นที่เกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาและนอกเกาะเมืองบางส่วนต้องอยู่ภายใต้การดูแลของหน่วยงาน 2 หน่วย คือ เทศบาลเมืองพระนครศรีอยุธยา และอำเภอพระนครศรีอยุธยา ชุมชนหัวแหลมจึงได้ถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วนด้วยเช่นกัน คือ ชุมชนหัวแหลม ตำบลท่าवासกรี อยู่ภายใต้การดูแลของเทศบาลเมืองนครศรีอยุธยา และชุมชนหัวแหลม ตำบลภูเขาทอง อยู่ภายใต้การดูแลของอำเภอพระนครศรีอยุธยา (อเนก รักเงิน, 2556, หน้า 12)

ตำบลภูเขาทองมีศาสนสถานที่สำคัญ คือ วัดภูเขาทอง วัดดาวดิงส์ มัสยิดดารุซซุนนะห์ และมัสยิดอาลีฮิดคารอยน์ มีสถานศึกษา คือ โรงเรียนระดับประถมศึกษา (โรงเรียนสุตินสหราษฎร์) และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลภูเขาทอง ตำบลภูเขาทองมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ เจดีย์ภูเขาทอง วัดภูเขาทอง และศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านของพ่อ ซึ่งตำบลภูเขาทองมีร้านอาหารฮาลาล (อาหารที่อนุมัติตามบัญญัติศาสนาอิสลาม) อยู่มากมายหลายร้านเช่นเดียวกับตำบลลุมพลี เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวจากต่างจังหวัดและนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติทั้งที่เป็นมุสลิมและไม่ใช่มุสลิมที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ประชากรในตำบลภูเขาทองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ค้าขาย รับจ้างทั่วไป ลูกจ้างโรงงานอุตสาหกรรม เลี้ยงสัตว์ และอื่น ๆ อีกทั้งยังมีกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในชุมชนประกอบด้วย กลุ่มจักสาน ไบลานปลาตะเพียน กลุ่มแกะสลักไม้ กลุ่มผลิตภัณฑ์ขนมทองม้วน กลุ่มนวดแผนไทย กลุ่มเกษตรกรรม กลุ่มเป็ดยวน และกลุ่มออมทรัพย์ (เว็บไซต์องค์การบริหารส่วนตำบลภูเขาทอง, 2558)

จึงนับได้ว่าตำบลลุมพลีและตำบลภูเขาทองเป็นสองตำบลที่สำคัญของอำเภอพระนครศรีอยุธยา เนื่องจากเป็นตำบลที่มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

มีศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจ มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย และมีศาสนสถานเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน อันจะส่งผลให้จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นหนึ่งในจังหวัดที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

ศาสนสถานที่สำคัญ

ศาสนสถานหรือมัสยิด เป็นองค์กรที่สำคัญยิ่งในศาสนาอิสลาม เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน เป็นสัญลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชนมุสลิมและเป็นสัญลักษณ์ที่สามารถบ่งบอกถึงความเจริญรุ่งเรืองได้เช่นกัน (กำพล จำปาพันธ์, 2559 หน้า 32) จากการศึกษาหลักฐานทางเอกสารพบว่าในสมัยรัตนโกสินทร์มีครอบครัวมุสลิมที่ถูกกวาดต้อน และตั้งถิ่นฐานอยู่นอกเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา ชุมชนมุสลิมส่วนใหญ่นี้จะอาศัยอยู่บริเวณทางตอนเหนือของเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา คือ ตำบลลุมพลีและตำบลภูเขาทอง โดยในตำบลลุมพลีมีศาสนสถานที่สำคัญ คือ มัสยิดนูรุลยะมาลและมัสยิดมุฮัมมัดอาลียิซอลิฮีน

ชุมชนมัสยิดนูรุลยะมาล หมู่ที่ 5 ตำบลลุมพลี อำเภอพระนครศรีอยุธยา บทความเรื่องประวัติมัสยิดนูรุลยะมาลได้อ้างถึงท่านฮุเซ็น พ่อค้ามุสลิมชาวเปอร์เซียที่ได้เดินทางมาติดต่อค้าขายที่กรุงศรีอยุธยา ตั้งแต่ก่อนรัชกาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ท่านได้ถวายคำแนะนำในด้านการค้าและการทหารทั้งยังสู้รบกับกองทัพพม่า (จิตาพร แสงนิล, 2548, หน้า 79)

ท่านฮุเซ็นผู้นี้มีภรรยาเป็นคนไทยบ้านสระบัว เมื่อมาอยู่ที่หมู่บ้านของภรรยาจึงได้สร้างมัสยิดขึ้น ปัจจุบันคือมัสยิดนูรุลยะมาล เมื่อกรุงศรีอยุธยาถูกพม่าตีแตกในปี พ.ศ. 2310 ลูกหลานของท่านผู้นี้กลุ่มหนึ่งถูกกวาดต้อนไปพม่า ส่วนที่เหลือรอดได้หลบซ่อน แล้วพลัดพรากจากกันไป เมื่อบ้านเมืองสงบอาจจะมิบุตรหลานเชื้อสายของท่านฮุเซ็นย้อนกลับมาตั้งถิ่นฐานอีก แต่ในปัจจุบันสืบบุรุษของชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นพวกปัตตานี ซึ่งเข้ามาตั้งถิ่นฐานในช่วงต้นรัตนโกสินทร์ (จิตาพร แสงนิล, 2548 หน้า 79) ปัจจุบันอิหม่ามประจำมัสยิดมัสยิดนูรุลยะมาล คือ อิหม่ามสมศักดิ์ (อิสมาแอล) พลิบัตร์

ภาพที่ 2 มัสยิดนูรุลยะมาล หมู่ที่ 5 ตำบลลุมพลี อำเภอพระนครศรีอยุธยา

ที่มา: ผู้เขียน

ชุมชนมัสยิดมุฮัมมัดอาลีอิสซอลิฮีน หมู่ที่ 3 ตำบลลุมพินี อำเภอพระนครศรีอยุธยา ซึ่งตั้งอยู่ใกล้กับคลองบางขวด ชุมชนแห่งนี้เคยเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนรูฎยะมาล ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ. 2520 นายอาลีพลีคาม และสับบุรุษกลุ่มหนึ่งได้แยกตัวออกมาแล้วสร้างมัสยิดขึ้นใหม่ด้วยเหตุผลเนื่องจากจำนวนผู้คนเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งการปฏิบัติศาสนกิจยังมีข้อแตกต่างกันเล็กน้อย (จิตาพร แสงนิล, 2548, หน้า 79) ปัจจุบันอิหม่ามประจำมัสยิดมุฮัมมัดอาลีอิสซอลิฮีน คือ อิหม่ามซาฟิอี พลีคาม

ภาพที่ 3 มัสยิดมุฮัมมัดอาลีอิสซอลิฮีน หมู่ที่ 3 ตำบลลุมพินี อำเภอพระนครศรีอยุธยา
ที่มา: ผู้เขียน

ในส่วนของตำบลภูเขาทอง ยังคงเป็นบริเวณที่มีมุสลิมอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก และมีศาสนสถานที่สำคัญของตำบล ได้แก่ มัสยิดดารุซซุนนะห์ และมัสยิดอาลีอิดดาราฮ์

ชุมชนมัสยิดดารุซซุนนะห์ หมู่ที่ 1 ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา เอกสารประวัติมัสยิดดารุซซุนนะห์ ระบุว่ามัสยิดหลังนี้สร้างเมื่อใดไม่ปรากฏแน่ชัด แต่ทราบจากการสอบถามปู่ตายายว่ามัสยิดหลังนี้เดิมไม่มีชื่อ แต่คนทั่วไปเรียกว่า “สุเหร่า” สร้างเป็นเรือนไม้ใช้เป็นที่พักผ่อนเล่นของเด็กๆ โดยท่านครูแหละ หรือครูและ ตามที่ชาวมุสลิมท้องถิ่นเรียกกัน และยังใช้เป็นที่พักผ่อนประจำวันและละหมาดตะรอเวียห์ในเดือนรอมฎอน (เดือนแห่งการถือศีลอดของชาวมุสลิม) ส่วนวันศุกร์ชาวบ้านจะไปละหมาดกันที่มัสยิดตะเกียฯ ต่อมาได้มีการปรับปรุงต่อเติมอาคารมัสยิด และใช้ละหมาดวันศุกร์แทนการไปละหมาดที่มัสยิดตะเกียฯ เนื่องจากระยะทางไกล ซึ่งการประกอบอาชีพของชาวบ้านชุมชนภูเขาทองในอดีตคือ การค้าทางเรือเครื่องเทศ (จิตาพร แสงนิล, 2548, หน้า 80) ปัจจุบันอิหม่ามประจำมัสยิดดารุซซุนนะห์ คือ อิหม่ามอิหซาน มีพลกิจ

ภาพที่ 4 มัสยิดดารุซซุนนะห์ หมู่ที่ 1 ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา
ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลภูเขาทอง, <http://phukaothong.go.th/>

ชุมชนมัสยิดอาลีอีดีดาร์อยน์ หมู่ที่ 2 ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา ผู้ก่อตั้งชุมชนคือ เชื้อมุฮัมมัดอาลี (โต๊ะกีแะชะ) ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ท่านเป็นลูกขาวนา บ้านภูเขาทองเดิมเป็นสัปบุรุษของมัสยิดนูรุลยะมาล เมื่ออายุ 7 ขวบ บิดาได้ส่งไปเรียนวิชาศาสนาที่ ประเทศซาอุดีอาระเบีย อียิปต์ อิรัก และอิหร่าน กระทั่งอายุ 40 ปี จึงกลับมาเมืองไทยและได้ทำการเผยแพร่ศาสนา ซึ่งได้รับการยกย่องว่ามีความรู้ทางศาสนาดีและมีลูกศิษย์นับถือมากมาย (จิตาพร แสงนิล, 2548, หน้า 81) ปัจจุบันอิหม่ามประจำมัสยิดอาลีอีดีดาร์อยน์ คือ อิหม่ามบุญญา ศรีสมาน

ภาพที่ 5 มัสยิดอาลีอีดีดาร์อยน์ หมู่ที่ 2 ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา
ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลภูเขาทอง, <http://phukaothong.go.th/>

บทสรุป

ชุมชนลุมพินีและชุมชนภูเขาทองนั้นเป็นชุมชนเก่าแก่ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี โดยมีประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิมที่มาจากหลากหลายเชื้อชาติ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นมุสลิมชาวมลายู และชาวจามปะปนกันไป โดยชาวมุสลิมส่วนใหญ่จะทำการค้าขาย ทำการเกษตร และการประมง เป็นต้น ส่วนชาวมุสลิมที่อาศัยอยู่ในเกาะเมืองกรุงศรีอยุธยาส่วนใหญ่จะเข้ารับราชการและมีอาชีพค้าขาย เนื่องด้วยเกาะเมืองกรุงศรีอยุธยาเป็นที่ตั้งของสถานที่ราชการ วัดวาอาราม และเป็นที่อยู่อาศัยของข้าราชการ โดยในสมัยแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม มีพ่อค้าชาวเปอร์เซีย 2 ท่านคือ เชคอะหมัด และเชคอะฮัด พร้อมบริวารได้เข้ามาตั้งรกราก และทำการค้าขายอยู่แถวขานเมืองกรุงศรีอยุธยาจนมีฐานะเป็นเศรษฐีใหญ่ เชคอะหมัดนั้นได้สมรสกับสุภาพสตรีไทยและตั้งรกรากอยู่ที่กรุงศรีอยุธยา ซึ่งต่อมาได้เข้ารับราชการและได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น ออกญาบวรราชนายกจางวางมหาดไทย

ชาวมุสลิมตำบลลุมพินีและตำบลภูเขาทองส่วนใหญ่เป็นมุสลิมเชื้อสายมลายู ได้มาจากทั้งเมืองปัตตานี และเมืองอื่น ๆ ในแหลมมลายู คนเหล่านี้ส่วนใหญ่จะเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพื่อทำเกษตรกรรม การค้าขายและส่วนหนึ่งก็มาเป็นล่าม เนื่องจากการเดินเรือค้าขายในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ในสมัยกรุงศรีอยุธยา นั้น ภาษามลายูเป็นภาษากลางที่ใช้พูดจาแลกเปลี่ยนกันมานานน้ำ

ชุมชนลุมพินีและชุมชนภูเขาทองจึงประกอบด้วยชนชาติต่าง ๆ ที่เป็นมุสลิมซึ่งเข้ามาอยู่ในประเทศไทยจนกลายเป็นชาวไทยแล้ว และชาวปัตตานีซึ่งเป็นชาวไทยปักษ์ใต้ก็ได้อาศัยอยู่ร่วมกัน ตำบลลุมพินีและตำบลภูเขาทองนับเป็นสองตำบลที่สำคัญของอำเภอพระนครศรีอยุธยา เนื่องจากมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย มีศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจ และมีร้านอาหารฮาลาลที่หลากหลายเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยมีศาสนสถานที่สำคัญของชุมชนลุมพินี คือ มัสยิดนูรุลยะมาลและมัสยิดมุฮัมมัดอาลีฮิสซอลิฮีน และศาสนสถานที่สำคัญของชุมชนภูเขาทอง คือ มัสยิดดารุซซุนนะห์และมัสยิดอาลีฮิดดาร์อยน์

บรรณานุกรม

- กรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. (2534). คำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม เอกสารจากหอหลวง. ม.ป.ท: กรุงเทพฯ.
- กำพล จำปาพันธ์. (2559). อยุธยา จากสังคมเมืองท่านานาชาติสู่มรดกโลก ประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม วิถีชีวิต วัฒนธรรม ภูมิศาสตร์. สำนักพิมพ์มิวเซียมเพรส: นนทบุรี.
- จิตาพร แสงนิล. (2548). การศึกษาชุมชนมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในสมัยอยุธยา (พุทธศตวรรษที่ 19-23). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร: กรุงเทพฯ.
- จิตรสิงห์ ปิยะชาติ. (2554). อยุธยา แผ่นดินประวัติศาสตร์ชาติไทย รวมประวัติศาสตร์อาณาจักรอยุธยาที่คนไทยควรรู้. สำนักพิมพ์ยิปซี: กรุงเทพฯ.

- เจ้าพระยาทิพากรวงศ์. (2513). **จดหมายเหตุพระมวงค์สกุลขุนนาคน**. โรงพิมพ์พระจันทร์: กรุงเทพฯ
- นันทวรรณ (เหมินทร์) ภู่อ่าง. (2529). **สถานภาพของชนมุสลิมในอยุธยา สมัยคริสต์ศตวรรษที่ 17**.
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: กรุงเทพฯ
- พลับพลึง คงชนะ. (2538). **เจ้าพระยาบวรราชนายก กับ ประวัติศาสตร์สยาม**. ศูนย์วัฒนธรรม
สาธารณรัฐอิสลามแห่งอิหร่าน: กรุงเทพฯ.
- วินัย พงศ์ศรีเพียร. (2528). **ข้อมูลประวัติศาสตร์ไทยสมัยอยุธยาจากเอกสารไทยและต่างประเทศ**.
ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร: นครปฐม.
- สำนักงานเกษตรอำเภอพระนครศรีอยุธยา. (2562). **แผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล ศูนย์บริการและ
ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลลุมพลี**. อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา.
- สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (2559). **ประวัติความเป็นมา**. ค้นเมื่อ 4 ธันวาคม 2563, จาก <https://district.cdd.go.th/muangayuthaya/>.
- สุจิตราพร โพธิ์ประดิษฐ์. (2557). **หัตถกรรมการสานใบลานปลาตะเพียน: กรณีศึกษาชาวบ้านตำบล
ท่าवासกรีและตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. แขนง
ไทยคดีศึกษา สาขาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช: นนทบุรี.
- สุภัทร สุนธาริรมย์ ณ พัทลุง. (2530). **ประวัติศาสตร์ตระกูลสุตตันสุลยมาน**. สำนักพิมพ์อมรินทร์:
กรุงเทพฯ.
- สวนข ศรีสง่า. (2558). **วารสารครบรอบ 70 ปี อิสลามศรีอยุธยา**. โรงเรียนอิสลามศรีอยุธยามูลนิธิ:
พระนครศรีอยุธยา.
- องค์การบริหารส่วนตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (2558). **ข้อมูล
สภาพทั่วไปของตำบลภูเขาทอง**. ค้นเมื่อ 3 ตุลาคม 2563, จาก
www.phukaothong.go.th/public/.
- องค์การบริหารส่วนตำบลลุมพลี อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (2557). **ข้อมูล
สภาพทั่วไปของตำบลลุมพลี**. ค้นเมื่อ 28 พฤศจิกายน 2563, จาก
www.lumplee.go.th/public/.
- อนก รักเงิน. (2556). **วิสาทกิจชุมชนปลาตะเพียนสาน : การสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มคนมุสลิมเพื่อ
การพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา: พระนครศรีอยุธยา.
- อาณัติ อนันตภาค. (2557). **สุตตันลุ่มทะเลสาบสงขลา เรื่องราวของกลุ่มขุนนางไทยเชื้อสายแขกที่มี
บทบาทสำคัญต่อประเทศไทย**. สำนักพิมพ์อิมพี: กรุงเทพฯ.